

What Not To Say At A Shivah Call

Night Seder Chabura

R' Shmuel Leshner

1 תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף לח עמוד א

רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא, אמרו ליה רבנן לעולא: קום ניזל נינחמיה, אמר להו: מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי? דגידופא הוא, דאמרי מאי אפשר למיעבד, הא אפשר למיעבד עבדי. אזלהוא לחודאי גביה, א"ל: הויאמר ה' (אל משה) + מסורת הש"ס: [אלי] + אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות? אלא נשא משה ק"ו בעצמו, אמר: ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה תורה: וצורר אתה מדינים והכיתם אותם, מואבים עצמן לא כל שכן! אמר לו הקב"ה: לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביהונועמה העמונית; והלא דברים ק"ו: ומה בשביל שתי פרידות טובות חס הקב"ה על ב' אומות גדולות ולא החריבן, בתו של רבי אם כשרה היא וראויה היא לצאת ממנה דבר טוב - על אחת כמה וכמה דהוה חיה.

Incidentally, it is related that the daughter of Rav Shmuel bar Yehuda died. The Sages said to Ulla: Arise; let us go console him. Ulla said to them: What business do I have with the consolation of Babylonians, which is actually heresy? As, they say while consoling mourners: What can be done? This seems to suggest that if it were possible to do something, acting against the Almighty's decree, they would do so, which is tantamount to heresy. Therefore, Ulla declined to accompany the Babylonian Sages.

Ulla therefore went to console Rav Shmuel bar Yehuda by himself, and said to him: The verse states: "And the Lord said to me, do not be at enmity with Moab, neither contend with them in battle" (Deuteronomy 2:9). What entered Moses's mind, that God had to warn him not to undertake a particular action? Did it enter his mind to wage war with the Moabites without permission? Rather, Moses reasoned an a fortiori inference by himself, saying: And if with regard to the Midianites, who came only to help the Moabites harm the Jewish people (see Numbers, chapter 22), the Torah said: "Harass the Midianites and smite them" (Numbers 25:17),

To counter this, the Holy One, Blessed be He, said to him: That which has entered your mind has not entered Mine, because I have two virtuous fledglings [feridot], i.e., girls, to extract from them: Ruth the Moabite, who will be the foremother of the dynasty of David, and Naamah the Ammonite, Solomon's wife, from whom the continuation of that dynasty will emerge. For the sake of these women, the Moabites and Ammonites must not be destroyed. Ulla continued: And are these matters not inferred a fortiori? If for the sake of two virtuous fledglings the Holy One, Blessed be He, had pity on two large nations and did not destroy them, then if the daughter of my teacher, Rav Shmuel bar Yehuda, was righteous, and she had the potential for something good to emerge from her, it is all the more so clear that she would have lived.

2 נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

פי' גידופא הוא. שמע מינה דבכה"ג מגדף מקרי אלא חייב האדם לקבל גזירת המקום יתברך מאהבה כענין שנאמר [איוב ב] גם את הטוב וכו' והיינו דתנן [ברכות דף נד א] חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה:

3 ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ד אות י

דין שמותר לנחם האבל, ולומר לו למה תבכה, מאי אית לך למיעבד, הלא לא תוכל להחזירו. אבל לומר לאבל אפהיה ראוי לבא דבר טוב ממנו לא היה מת אסור, לפי שמצער, ומשום כבוד המת צריך לשבחו: עולא איקלע לבבל (ל"ח ע"א), ורב שמואל בר יודא מתה לו בת. א"ל רבנן לעולא קום וניזל לנחמו, א"ל מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי, דגידופא הוא כלפי מעלה. שאומרים לאבל מאי אפשר למעבד. הא אפשר למעבד עבדי, בתמיה. פי', כשאומרים מאי אפשר למעבד הכיפירושו קשה עלינו הדבר מאד. אבל אין כח בידינו ללחום עם הקב"ה. אבל היה כח בידיהם עבדי, בתמיה. א"כ הם מתרעמים על מדותיושל הקב"ה, ונראה בעיניהם כאלו שלא כדין המיתו. בשלמא מלך בשר ודם, אם המית בנו של אחד. ודומה להם שלא כדין המיתו, וקשהלהם המיתו, יכולים לנחמו מאי אית לך למעבד, וכי לריב ולנצח המלך. אבל אלף הבדלות במלך מלכי המלכים, שכל דבריו משפט, ומסתמא כדין המית, כי אין עולה לפניו. ע"כ מחוייבים לקבל גזירת המקום מאהבה, ולברך על הטובה. והלך הוא לבדו, והתחיל לנחם. ואמר, מה כשאמר הקב"ה אל תצר את מואב, אף שהתחילו בקלקול, ושכרו את בלעם. אפ"ה חס רחמנא עליהם, משום רות המואביה. בתושל ר' אם היתה כשירה וראויה לצאת ממנה דבר טוב על אחת כמה וכמה דהוה חייה.

מדהרי"ף והרא"ש לא הביאו כל זה. ש"מ דלית להו נפקותא בדינא, כי לית הילכתא כעולא לגבי רבנן. אלא שרי לנחם בכל ענין. וכן נראה, דאין זה גידופא, ואדרבא נחמתא דיליה צער הוא קצת לאבל, לומר לו אם היתה כשירה כו'. אדרבה, יקרותא דאבל ודמת לשבחו, ולא לגנותו. ומה שאומרים מה אית לך למיעבד. הכי פי', מה מועיל רוב הצער והבכייה, הלא לא תוכל להחזירו.

4 שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שעו

סעיף ב

הבא לכבד את חבירו ולקום מפניו, אומר לו: שב, אלא א"כ הוא אבל או חולה, דמשמע: שב באבילות שלך, שב בחולי שלך. הגה: ב] לא יאמר אדם: לא נפרעתי כפי מעשי, או כיצא בדברים אלו, שאל יפתח פיו לשטן (כן משמע בפרק מי שמתו ובהגהות אלפסי שם). ג] ואל יאמר אדם לאבל: מה לך לעשות כי אי אפשר לשנות, שזהו כגדוף, <א> דמשמע (א) הא אם אפשר לשנות היה עושה, אלא יקבל עליו גזירת הש"י מאהבה (נ"י פ' שור שנגח דמשמע כן בגמרא).

5 ט"ז יורה דעה סימן שעו

(א) דמשמע הא אם אפשר לשנות כו'. בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה איתא כן שלא רצה עולא לילך לנחם את רבי שמואל בריהודה שאמר מה לי בתנחומין של בני בבל שאומרים מה אית לך למיעבד דמשמע הא אפשר למיעבד עבדי וזו היא גידוף. ורש"ל דחה זה מהלכה שאמר הלא גם דוד המע"ה אמר כן האוכל להשיבו עוד דמשמע אם היה אפשר להשיבו היה עושה. ותמהני על פה קדוש יאמר כן...